

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „Доктор“ Професионално направление Право 05.05.16, наказателно право

Автор на дисертационния труд: ДАНИЕЛА ДИМИТРОВА АТАНАСОВА,
катедра „Публичноправни науки“ в Правно-историческия факултет на
Югозападен университет "Неофит Рилски" – Благоевград

Тема на дисертационния труд: **„ВОДИТЕ В РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ И ТЯХНАТА НАКАЗАТЕЛНОПРАВНА
ЗАЩИТА”**

Научен ръководител: проф. д.ю.н. Костадин Кирилов Бобев

Научен консултант: доц. д-р Надежда Йорданова Кръстева

Рецензент: **проф. д.ю.н. Антон Тонев Гиргинов**

Въз основа на заповед № 2332 от 18.10.2022 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“, съм определен за член на научно жури и избран за външен рецензент в процедура по защита на дисертационния труд на Даниела Димитрова Атанасова. Дисертантът е докторант в редовна форма на обучение по „Наказателно право“ към катедра "Публичноправни науки" в Правно-историческия факултет на ЮЗУ "Неофит Рилски". Зачислена е, считано от 21.06.2018 г., със заповед № 1427 от 02.07.2018 г. на Ректора на ЮЗУ и е отчислена с право на защита на 05.07.2022 г. с негова заповед № 1304 от 13.07.2022 г.

След като се запознах с представените ми материали, установих, че те отговарят на изискванията по чл. 24 и следващите от ППЗАСРБ. Материалите доказват успешно проведено обучение в докторската програма по наказателно право.

Представеният за защита дисертационен труд е междуетраслов. В него са изследвани въпроси на административното и наказателното право. Те се отнасят до правния режим на водите на територията на Р България. Най-важният практически резултат на труда е системното изясняване на правната уредба на използването и защитата на водите у нас.

Дисертационният труд е в обем от 225 страници. Обемът му е достатъчен за този вид научни изследвания. Трудът се състои от увод, изложение в три глави, заключение и предложения *de lege ferenda*. Библиографската справка съдържа общо 244 информационни ресурса; 111 от тях са правна литература: 94 - на кирилица и 17 - на латиница. Отделно от тях библиографията включва още 23 „интернет“ източника. Направени са общо 405 бележки под линия. ПРИЛОЖЕНИЕ № 1 в края на дисертацията съдържа подробна информация относно образувани досъдебни производства, внесени в съда прокурорски актове и лицата по тях, осъдени и санкционирани лица, и оправдани лица за екологични престъпления в периода 2018 - 2021 год.

Глава първа е с наименованието **„Обща характеристика на водите като природен ресурс и обект на правна защита“**. Тя се състои от четири раздела. Първият раздел дава, видно от неговото заглавие, „Обща характеристика на водите като природен ресурс“. Той описва подробно хидросферата на Земята и водните ресурси на Европейския съюз и България. Във втория раздел се разкрива антропогенното въздействие върху водите В третия раздел се проследява историческото развитие на правната уредба по опазване на водите в България и се прави обща характеристика на действащото законодателство. Четвъртият и последен раздел съдържа кратка характеристика на основните директиви на Европейския съюз в разглежданата област.

Глава втора, **„Обща характеристика на наказателноправните норми, осигуряващи защита на водите в България“**, също има четири раздела. В първият от тях се прави общ преглед и характеристика на наказателноправните норми, осигуряващи защита на водите. Във следващите два раздела се разглеждат съставите на престъпленията против водите, обособени по различни критерии. Четвъртият раздел има за предмет съотношението между разпоредбите за наказанията по НК и правилата относно административните санкции за различните нарушения на режима по опазване и управление на водите.

Третата и последна глава, наименувана **„Състави, чрез които се осъществява наказателноправна защита на водите“**, се състои от три раздела. Подлагат се на критичен анализ посочените състави на престъпления. Разкрити са редица слабости, свързани с приложението им; направени предложения за усъвършенстване на законовите текстове.

В **заклучението** са систематизирани основните изводи, които авторката прави въз основа на своите констатации и оценки. Тя убедително обосновава тезата, че наказателноправната защита на водите у нас е неефективна. Обобщени са предложенията за законодателни промени, направени в трите глави от дисертационния труд.

Авторефератът е в обем от 29 страници. Той отговаря на приетите стандарти, отразявайки подробно основните положения и научите приноси в дисертацията. Докторантът сочи също така три материала публикувани във връзка с дисертационния труд. Написани са самостоятелно от докторанта и изпълват минималните национални изисквания за броя и съдържанието на публикациите по темата на дисертацията. По всичко личи, че публикациите са резултат на личните усилия на автора.

Темата на дисертационно изследване, а именно - правната защита на водите у нас е изключително актуална. Тя е значима не само от

юридическа, но и от социална гледна точка. Водата е един от най-важните природни компоненти. Без нея човешкият живот е немислим. Това налага нейното ползване и закрила да бъдат надеждно регулирани.

Похвално е, че в рамките на избраната тема дисертантът се е насочил към въпросите, които са дискуссионни и имат непосредствена практическа значимост. От представения дисертационен труд личи отлично познаване на международноправната уредба и националното ни законодателство по темата. Отчетени са постиженията в правната наука и практиката по прилагане на НК в частта му за защита на водите. Проблемите са разгледани аналитично, а практическият опит на докторанта е допринесъл за открояване на собствената позиция по множество конкретни въпроси. Използваният стил е до голяма степен научен; като цяло дисертантът борави свободно с правната терминология.

За пълнота бих посочил още следните по-конкретни достойнства на представения дисертационен труд. Трябва най-напред да се подчертае, че трудът е първият, при това сполучлив опит за подробно, пълно и всеобхватно научно изследване на наказателноправната защита на водите в България. Други цялостни изследвания по темата у нас няма.

На второ място, направено е обосновано предложение екологичните престъпления да бъдат систематично определени в самостоятелна глава в НК под наименованието „Престъпления против околната среда“. Предлага се да се възприеме вече използваната в литературата формулировка „екологични престъпления“. Тя би съответствала на наименованието на наложилите се отрасъл „екологично право“. Във връзка с темата на дисертацията се предлага да се обособи в посочената глава от НК раздел „Защита на водите“ - за всички състави на престъпления, които осигуряват наказателноправна защита на българските води.

На трето място, подробно са изяснени признаците и приложното поле на онези състави на престъпния, които осигуряват пряка или косвена защита на водите и тяхното приложно поле; разкрити са техните недостатъци и са направени интересни предложения за усъвършенстването им. Предвид на субсидиарния характер на наказателната репресия в борба с правонарушенията уместно е и предложението да се декриминализират деянията по чл. 239, ал. 2, чл. 353ж и чл. 353з от НК.

На четвърто място, изяснено е съдържанието на понятия използвани в нормативните актове извън НК, към които бланкетните признаци препращат. Същевременно, заради немалкото проблеми в секторното законодателство, дисертантът предлага и обосновава необходимостта от по-ограничено използване на бланкетни норми. Подходящо е също така предложението най-важните понятия, които ще се ползват в предложения нов раздел „Защита на водите“, да имат законова дефиниция – или в самия раздел, или в член 93 от НК.

На пето място, анализирани са възможните колизии между разпоредби за престъпления от НК и за административни нарушения по Закона за водите и Закона за опазване на околната среда. Формулирани са също критерии, макар непълно, за определяне степента на обществена опасност с оглед разграничаване на наказателната от административно-наказателната отговорност.

Разбира се, дисертацията не е лишена и от слабости. Повечето от тях се свеждат до недостатъчна аргументация на застъпваните тези и направените предложения.

Първата слабост се изразява в непълното разграничаване на престъпленията и административните нарушения. На с. 124 се отбелязва нуждата *“да бъдат формулирани ясни критерии за разграничаване на наказателната от административнонаказателната отговорност,*

обусловени от размера на екологичната вреда/вреди” и т. н. Начинът обаче това да стане - с гарантиране на точно и еднакво прилагане на закона - е чрез въвеждането на някакъв количествен показател поначало. Такъв показател би служил за долен праг на престъплението и наказателната отговорност. Но въпросът как по принцип да се изработи нужният критерий, не е засегнат изобщо. Не се изяснява и това, дали изпълването на въпросния критерий ще означава неминуемо наличието на престъпление или ще може по изключение деянието да се квалифицира като малозначително по чл. 9, ал. 2 от НК заради явно незначителна обществена опасност. Нямам предвид случаите със законов признак за немаловажност по основния състав, чието изпълване, а оттук и съставомерността на деянието като цяло са невъзможни при явно незначителната обществена опасност. В такива случаи въпросът за малозначителността на деянието не стои.

Второ, допуска се на места известно смесване на административно-наказателната отговорност с наказателната. Това става на с. 130, където се разглежда отговорността на юридическите лица по чл. 83а и сл. от ЗАНН. Поставен е *“въпросът доколко извън НК може да се регламентират имуществени санкции за извършени престъпления”*, т.е. къде да се предвидят санкциите за престъпленията на юридическите лица – в НК или извън него, щом санкциите за престъпленията на физическите лица са в НК. Такъв въпрос за юридическите лица би бил уместен, ако те можеха да вършат престъпления съгласно приложимото у нас право. Понастоящем обаче санкциите, предвидени и налагани на юридическите лица, вкл. по ЗАНН, не са за техни престъпления. Санкциите им са за техни административни правонарушения, макар обусловени от престъпления на физически лица, които все пак са други субекти. Това са субекти, които действат, освен за своя сметка, също и за сметка на юридическите лица, с

които са свързани и чиято административно-наказателна отговорност ангажират вследствие на това със своето престъпно поведение.

Трето, на някои места редакцията на текста е неудовлетворителна. Не бива да се пише, например, че *“Този състав може да бъде извършен само при пряк умисъл”* (с. 163), тъй като съставите се изпълват, а извършването се отнася до деянията. Не бива също така да се пише за *“настъпил престъпен резултат”* (с. 101, с. 110 и сл.), нито за *“съставомерен престъпен резултат”* (с. 147). Настъпват общественоопасни последици. Ако са очертани с престъпен резултат като част от законовия състав на съответното престъпление, то този резултат се осъществява или изпълва. Съставомерни са всъщност очертаните с престъпен резултат общественоопасни последици.

Направените критични бележки могат да бъдат отчетени при евентуалната подготовка на дисертационния труд за публикуване. Те не разколебават общата ми положителна оценка на труда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По изложените дотук съображения приемам, че предложеният дисертационен труд **„ВОДИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И ТЯХНАТА НАКАЗАТЕЛНОПРАВНА ЗАЩИТА”** отговаря на изискванията, посочени в Закона за развитието на академичния състав в Република България. Поради това давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам да бъде присъдена на **ДАНИЕЛА ДИМИТРОВА АТАНАСОВА** - докторант, редовна форма на обучение по специалност „Наказателно право“ към катедра „Публичноправни науки“ в Правно-историческия факултет на Югозападен университет "Неофит Рилски", образователната и научна степен „доктор”.

10. 11. 2022 г.

Рецензент:

гр. София

/проф. д.ю.н. Антон Гиргинов/

REVIEW

of the dissertation for obtaining the educational and scientific degree "Doctor" [PhD] in the professional direction 'Law' 05.05.16, criminal law

Author of the dissertation work: DANIELA DIMITROVA ATANASOVA, Department of Public Law Sciences at the Faculty of Law and History of the "Neofit Rilski" Southwestern University, Blagoevgrad

The theme of the dissertation work: "WATERS IN THE REPUBLIC OF BULGARIA AND THEIR CRIMINAL PROTECTION"

Scientific Mentor: Prof. Dr.Sc. Kostadin Kirilov Bobev

Scientific Consultant: Assoc. Prof. Nadezhda Yordanova Krasteva

Reviewer: **Prof. DrLgSc Anton Tonev Girginov**

Based on order No 2332 of 18.10.2022 of the Rector of the "Neofit Rilski" South-West University, I am appointed a member of the scientific jury and elected as an external reviewer in the procedure for the defence of the dissertation work of Daniela Dimitrova Atanasova. The dissertation author is a PhD student in full-time training in 'Criminal Law' at the Department of Public Law Sciences at the Faculty of Law and History of the "Neofit Rilski" Southwestern University. She was enrolled as of 21.06.2018 by order No. 1427 of 02.07.2018 of the Rector of the University. Later, on the expiry of the term of her studies, D. Dimitrova was dismissed but allowed to defend her dissertation on 05.07.2022 by order No. 1304 of 13.07.2022 of the University Rector.

After familiarizing myself with the materials presented to me, I found that they met the requirements of Article 24 and the following rules of the Rulebook for the Application of the Law on the Development of Academic Staff. The materials prove the successful completion of training in the Doctoral Program in Criminal Law.

The dissertation submitted for defence is cross-sectoral. It explores issues of administrative and criminal law. They refer to the legal regime of water on the territory of the Republic of Bulgaria. The most important practical result of this dissertation is the systematic clarification of the legal framework for the use and protection of water in Bulgaria.

The volume of the dissertation work is 225 pages. It is sufficient for this kind of academic research. The work consists of an introduction, an exhibition in three chapters, a conclusion and proposals for legislative improvements (*lex ferenda*). The bibliographical report contains a total of 244 information resources; 111 of them are legal literature: 94 - in Cyrillic and 17 in Latin. Apart from them, the bibliography includes 23 more "Internet" sources as well. A total of 405 footnotes were made. ANNEX No. 1 at the end of the dissertation contains detailed information on the instituted pre-trial proceedings, the prosecutorial acts submitted to the court and the persons under them, convicts and sanctioned persons, and also the persons acquitted for environmental crimes within the period 2018 - 2021.

Chapter One is titled "**General characteristics of water as a natural resource and subject to legal protection**". It consists of four sections. The first section gives, as its title reads, "General characteristics of water as a natural resource". It describes in detail the hydrosphere of the Earth and the water resources of the European Union and Bulgaria. The second section reveals the anthropogenic impact on water. The third section tracks the historical development of the legal framework for water protection in Bulgaria and provides general characteristics of the legislation in force. The fourth and final section contains a summary of the main Directives of the European Union in the field of this research.

Chapter Two, "**General characteristics of criminal law rules providing water protection in Bulgaria**", also has four sections. The first of these provides an overview and characterizes the criminal law rules ensuring water protection. The next two sections examine the legal descriptions of water crimes, distinguished by different criteria. The fourth section deals with the relationship between the provisions on punishments in the Penal Code [PC] and the rules on administrative sanctions for different violations of the water protection and management regime.

The third and final Chapter, titled "**Legal descriptions through which criminal law protection of water is carried out**", consists of three sections. These legal descriptions are critically analyzed. A number of weaknesses appearing in the course of their application have been revealed; proposals for improving their legal texts have been made.

The conclusion systematizes the key points that the dissertation author infers from her findings and evaluations. It is convincingly clarified that the criminal protection of water in Bulgaria is ineffective. The proposals for

legislative changes that have been made in the three chapters of the dissertation work are summarized.

The dissertation abstract consists of 29 pages. It meets the accepted standards as it reflects in detail the basics and scientific contributions of the dissertation. The PhD student also refers to three materials, published in connection with the dissertation work. They are written independently by her and meet the minimum national requirements for the number and content of publications on the subject of the dissertation. Undoubtedly, the publications are the result of the author's personal efforts.

The topic of dissertation research, namely - the legal protection of water in Bulgaria, is most relevant. It is significant not only from a legal point of view but also from a social point of view. Water is one of the extremely important natural components. Without it, human life is unthinkable. This requires its use and protection to be reliably regulated.

It is commendable that, within the selected topic, the dissertation author has addressed issues which are controversial and have immediate practical significance as well. The dissertation presented displays the author's excellent knowledge of international legislation and our national legislation on the subject. The achievements in legal science and the practice of implementing the PC in its water protection part have been taken into account. The problems are dealt with analytically, and the practical experience of the PhD student has contributed to highlighting her own position on many specific issues. The style used is predominantly scientific; in general, the author of the dissertation handles legal terminology freely.

For completeness, I would point out the following specific merits of the dissertation. First of all, it should be stressed that this research work is the first, and very successful as well, attempt at a detailed, complete and comprehensive scientific study of criminal law protection of water in Bulgaria. There are no other comprehensive studies on the subject in our country.

Secondly, a well-founded proposal was made to systematically set environmental offences in a separate Chapter of the PC under the name 'Environmental crimes'. Thus, it is proposed to adopt the wording, already used in the literature, "environmental crimes". It would correspond to the title of the emerging legal branch of "environmental law". In relation to the theme of the dissertation, it is proposed to separate it in the chapter of the PC section "Water

protection" for all legal descriptions of criminal offences that provide criminal law protection in Bulgarian waters.

Thirdly, the indications and scope of those legal descriptions which provide direct or indirect protection of water as well as their scope are clarified in detail; their shortcomings have been identified and interesting proposals have been made to improve them. Given the subsidiary role of criminal repression in opposing violations of law, it is appropriately proposed to decriminalize the acts under Article 239, para. 2, Article 353zh and Article 353z of the PC.

Fourthly, it is clarified the content of concepts used in the non-penal rules the blank indications refer to. At the same time, due to the many problems in sectoral (non-penal) legislation, the dissertation author proposes and justifies the need for a more limited use of blank norms. It is also appropriately suggested that the most important notions to be used in the proposed new Section "Water protection" have a legal definition: either in the Section itself or in Article 93 of the PC.

Fifthly, potential collisions between provisions about crimes in the PC and provisions about administrative violations in the Water Act and the Environmental Protection Act were analyzed. Criteria, albeit incomplete, have also been formulated to determine the threshold degree of social danger in order to distinguish criminal liability from administrative penal liability.

Certainly, the dissertation is not devoid of weaknesses. Most of them boil down to insufficient argumentation of the statements and proposals made.

The first weakness is the incomplete distinction between crimes and administrative violations. On page 124 the dissertation author notes the need "*to lay down clear criteria for distinguishing criminal from administrative penal liability, based on the amount of environmental damage/damage...*", etc. However, the way to achieve this goal – with also ensuring the correct and uniform application of the law – is, generally, through introducing some quantitative indicator. Such an indicator would serve as the threshold of crime and criminal liability. But the question of how to work out the necessary criterion, in principle, has not been discussed at all. Also, it is not clear whether the fulfilment of the criterion in question would inevitably mean the existence of a criminal offence or the committed act may exceptionally be classified as an insignificant [Bulgarian: *малозначително*] one under Article 9, paragraph 2 of the PC because of its obviously ignorable social danger. I am not referring to

the cases of a legal indication of “non-minority”¹ [nemalovazhnost, немаловажност] in the basic legal description, the filling out of which, as well as of the legal description of the crime as a whole, is impossible if the social danger is obviously ignorable. In such cases, the question of the “insignificantness” [maloznachitelnost, малозначителност] of the act does not stand.

Second, some mixing up of the administrative penal liability with criminal liability occurs in places. This is visible on page 130. There the liability of the legal persons under Article 83a and the following rules of the Law on Administrative Violations and Penalties [LAVP] is being examined. The following question has been posed: "*the extent to which pecuniary sanctions for crimes committed can be regulated outside the PC*", i.e. where to provide for sanctions for the crimes of legal persons – in the PC or outside it, since the sanctions for the crimes of individuals are in the PC. Yet, such a question for legal persons would be appropriate if they could commit crimes under the applicable law in our country. At present, however, the sanctions provided for and imposed on legal persons, incl. per the LAVP, are not for their crimes. These sanctions are for their administrative violations. Truly, these violations are based on crimes but they are crimes of natural persons, who are different bodies. These are bodies that act, except on their account, also on behalf of the legal persons they are linked to and whose administrative penal liability they engage, as a result, with their criminal conduct.

Third, in some places, the revision of the text is unsatisfactory. It should not be written, for example, that "*This legal description may be perpetrated only with direct intent*" (p. 163) since the legal descriptions are filled out while the perpetration relates to the acts. Nor should it be written about an "*occurred criminal result*" (p. 101, p. 110, etc.) or a "*composite criminal result*" (p. 147). Actually, socially-dangerous consequences occur. If they are delineated by a criminal result, as a part of the legal description of the respective crime, then this result is fulfilled. In fact, the socially-dangerous consequences outlined by a criminal result are composite².

¹ This includes: non-minor cases of crime opposite to the minor cases of crime under Article 93.9 of the PC, and the particular cases where a non-minor harm (damages) has been caused, e.g. Articles 235 and 236 of the PC.

² "Sastavomerņi/sъставомерни", as per the Bulgarian legal terminology, meaning that they satisfy the legal indication(s) the criminal result consists of.

Critical notes made may be taken into account in the possible preparation of the dissertation work for publication. They don't discourage my overall positive assessment of work.

CONCLUSION

In view of the foregoing considerations, I accept that the dissertation "WATERS IN THE REPUBLIC OF BULGARIA AND THEIR CRIMINAL PROTECTION" meets the requirements set out in the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria. In view thereof, I positively assess this dissertation work and propose that DANIELA DIMITROVA ATANASOVA - PhD student, full-time training in the specialty "Criminal Law" at the Department of Public Law Sciences at the Faculty of Law and History of the "Neofit Rilski" Southwestern University, be awarded the educational and scientific degree "Doctor" [PhD].

10. 11. 2022
Sofia

Reviewer:
/Prof. DrLgSc Anton Girginov/